

İnceleme Makalesi

DOI: 10.33464/mediaj.846603

2018 Kudüs Olayları'nın Uluslararası Medyada İnşası: CNN, Russia Today ve TRT World Örnekleri¹

Başvuru Tarihi: 24.12.2020
Yayın Kabul Tarihi: 05.04.2021
Yayınlanma Tarihi: 30.04.2021

Kaynağından
Okumak için
Kodu Taratın

Sherbol Zhapparaliev²

Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi,
Basın ve Yayın Bölümü, Eskişehir
sherbol1991@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1009-4093

Nejdet Atabek³

Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi,
Basın ve Yayın Bölümü, Eskişehir
natabek@anadolu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-5401-1069

ÖZ

Uluslararası habercilikte egemen Batılı ülkelere rakip olarak yükselen küresel enformasyon akışının yeni önde gelen oyuncularından Rusya ile Türkiye'nin, çok sesli bir dünyanın oluşumundaki katkılarının değerlendirilmesi bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada, küresel enformasyon akışının eski egemenlerini temsil edecek şekilde CNN International ve yeni oyuncular olarak Russia Today ve TRT World seçilerek, uluslararası bir olayın bu yayıncılar tarafından nasıl temsil edildiği karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda 14 Mayıs 2018 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin İsrail'deki büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşıması sonucunda ortaya çıkan olaylar seçilmiş ve bu olayların CNN International, Russia Today ve TRT World kanallarının internet sitelerinde nasıl ele alındığı nicel ve nitel içerik çözümlemesi yöntemleriyle analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre CNN International'ın İsrail yanlısı ve Russia Today ile TRT World'un ise Filistin yanlısı yayınlar yaptığı tespit edilmiştir. Elde edilen tüm haberlerin nicel ve nitel analizi yapılarak bulgular yorumlandıktan sonra, olayların haber sitelerindeki temsilinin detaylı ve her birinin yayın politikasına özgü yanları tespit edilmiştir. Buna göre, CNN International İsrail'in Filistinlilere karşı kullandığı şiddeti haberlerinde yumuşatmaya çalışırken, TRT World'un Filistinlilerin acısını aktardığı ve Russia Today'in de olaylardan sorumlu olan Batılı ülkeleri sorguladığı gözler önüne serilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası medya, küresel enformasyon akışı, CNN International, Russia Today, TRT World.

¹ Bu makale, Prof. Dr. Nejdet Atabek danışmanlığında Sherbol Zhapparaliev tarafından 05.11.2020 tarihinde tamamlanan "Uluslararası Haberlerde Siyasal Yanlılık: CNN, Russia Today ve TRT World Örnekleri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Doktor

³ Profesör

Review Article

DOI: 10.33464/mediaj.846603

The Construction of the 2018 Jerusalem Events in International Media: The Case of CNN, Russia Today and TRT World⁴

Application Date: 24.12.2020

Accepted Date: 05.04.2021

Publishing Date: 30.04.2021

Scan the Code
To Read From
Main Source

Sherbol Zhapparaliev⁵

Anadolu University, Faculty of Communication Sciences,

Department of Journalism, Eskişehir

sherbol1991@gmail.com

 ORCID: 0000-0002-1009-4093

Nejdet Atabek⁶

Anadolu University, Faculty of Communication Sciences,

Department of Journalism, Eskişehir

natabek@anadolu.edu.tr

 ORCID: 0000-0002-5401-1069

ABSTRACT

The main subject of this article is an evaluation of Russia's and Turkey's contribution to the global information flow, as new leading players in international news broadcasting and opposing voices to dominant Western countries. In the study, CNN International has been selected to represent the former dominants of the global information flow, and Russia Today and TRT World as the new players, and the representation of an international event by these broadcasters was studied comparatively. For this purpose, the events that emerged after the United States' move of its Israel embassy from Tel Aviv to Jerusalem on May 14, 2018, were selected and the representation of these events on CNN International, Russia Today, and TRT World's websites was analyzed with quantitative and qualitative content analysis. According to the results of the research, it was determined that CNN International broadcasts pro-Israel, while Russia Today and TRT World are most likely pro-Palestinian. It has been revealed that while CNN International is trying to soften the violence used by Israel against Palestinians in its news, TRT World conveyed the pain of the Palestinians, and Russia Today questioned the Western countries' responsibility for the events.

Keywords: International media, global information flow, CNN International, Russia Today, TRT World.

⁴ This article was compiled from the Ph.D. thesis titled "Political Biases in International News: The Case of CNN, Russia Today and TRT World" completed by Sherbol Zhapparaliev under the supervision of Professor Nejdet Atabek on 05.11.2020.

⁵ Ph.D.

⁶ Professor

GİRİŞ

Son yıllarda, “ABD’nin çöküşü”, “Batı dışı dünyanın yükselişi” ve “Asya Yüzyılı” tarzı başlıklar sosyal bilimlerde çok tartışılan konular arasında yer almaktadır. Bu durum, daha sık iktisatçıların dikkatini çekerken, kaçınılmaz olarak siyaset, sosyoloji ve iletişim çalışmaları gibi alanlarda da yoğun ilgiyle izlenmektedir. 2019 yılında yazılan “*Asya Yüzyılı’na girdik ve bunun geri dönüşü yoktur*” başlıklı makalesinde World Economic Forum, “*19. yüzyılda dünya Avrupalılaştı, 20. yüzyılda Amerikanlaştı, şimdi ise çok hızlı bir şekilde Asyalaşılıyor*” sözlerini kullanmıştır⁷. Parag Khanna’nın *The Future is Asian* (Gelecek Asya’nındır) kitabından esinlenen World Economic Forum, 21. yüzyılın bir Asya Yüzyılı olduğunu itiraf etmektedir.

İletişim araştırmaları alanında da yukarıda sözü edilen gelişmelere benzer şekilde çok merkezli diyebileceğimiz yeni yaklaşımlar ve yeni araştırmalar söz konusudur. Bunlar arasında Daya Kishan Thussu’nun küresel enformasyon akışına yön veren *akış* ile *karşı-akışlar* üzerine araştırmaları bu makalenin ana çerçevesini çizmede faydalı olabilir. Uluslararası düzeyde iletişim etkinliği uzun yıllar boyunca yalnızca Batılı sanayileşmiş devletlerin ayrıcalığı ve avantajı olagelmıştır. Ancak, son birkaç on yılın gelişmeleri olan Güney ve Doğu Asya merkezli bilgi teknolojisi, Bollywood sineması, Güney Kore sineması ve pop kültürü, Japon animasyonu ve bilgisayar oyunları, Latin Amerika televizyon dramaları ve Arap haber kanalları eski/klasik egemenlerin ayrıcalıklı konumunu sona erdirecek hamleler olarak kabul edilmektedir.

Yükselen Batı dışı dünyanın önde gelen oyuncularından olan Rusya ile Türkiye de küresel iletişim alışverişindeki bu yeni gelişmelere aktif bir şekilde katılarak, çok sesli bir dünyanın oluşumuna kendi katkılarını sağlamaktadırlar. Bu araştırma, son zamanlarda Rusya ile Türkiye’nin küresel enformasyon akışındaki durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Eğlence sektöründen turizme kadar ve haber yayıncılığında bilgisayar oyunlarına kadar uzanan küresel enformasyon akışında ise, insanların dünya görüşünü etkileyebilecek bir “silah” olan uluslararası haber yayıncılığının yeri şüphesiz çok büyüktür. Bu alanda Rusya’nın 2005 yılından bu yana hizmet veren haber televizyon kanalı *RT* (Russia Today), artık dünyanın dev medya kuruluşları arasına girmeyi başarmış ise, Türkiye’nin dünya sahnesindeki neredeyse ilk gerçek sesi *TRT World* ise 2015 gibi görece geç bir tarihte ortaya çıkmıştır. Çalışmanın problemi, önemli bir uluslararası olay üzerinden *RT* ile *TRT World*’un yayın politikalarındaki hem Batılı medya kuruluşlarından hem de birbirlerinden farklılıklarını araştırmak aracılığıyla onların küresel habercilik alanına sundukları yeni bakış açıları ortaya koymaktır. Bu soruya yanıt verebilmek için dünyada büyük yankı yaratan 2018 Kudüs olaylarının, farklı yayın politikalarına sahip *CNN*, *Russia Today* ve *TRT World* haber sitelerinde nasıl verildiği nicel ve nitel içerik çözümlemesi aracılığıyla karşılaştırmalı

⁷ World Economic Forum; “We’ve entered the Asian Century and there is no turning back”; <https://www.weforum.org/agenda/2019/10/has-world-entered-asian-century-what-does-it-mean/> (Erişim tarihi: 23.07.2020).

bir şekilde analiz edilmiştir.

2018 Kudüs olaylarıyla; 14 Mayıs 2018 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin kendi büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşıması ve Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan etmesi ve onun ardından ortaya çıkan olaylar kastedilmektedir. ABD Başkanı Donald Trump'ın ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşıması kararını aylar öncesinden 6 Aralık 2017 tarihinde duyurmasıyla bu konu, uluslararası boyutta ses getirmişti. Nihayet yeni ABD Büyükelçiliği'nin 14 Mayıs günü Kudüs'te açılması bir taraftan dünya kamuoyunda büyük tartışmalara ve kınama açıklamalarına neden olmuştur. Diğer taraftan, kararı protesto eden Filistinlilerin sınır yakınlarında gösteriler düzenlemesine sebep olmuş ve bunun sonucunda yüzlerce göstericinin İsrail askerlerinin ateş açması sonucu ölmesine, binlercesinin de yaralanmasına yol açmıştır.

Birkaç ay boyunca süren gösterilerin sadece birinci gününde İsrail askerlerinin ateşinden yedisi çocuk toplam 59 kişinin öldüğü ve 2771 kişinin de yaralandığı bildirilmiştir. İsrail'in göstericilere karşı gösterdiği şiddet, Filistin Hükümeti tarafından "korkunç bir katliam" ve Uluslararası Af Örgütü tarafından da "uluslararası hukukun ve insan haklarının iğrenç bir ihlali" olarak nitelendirildi⁸. Bu "aşırı güç kullanımı" dünyada çok sayıda ülke ve uluslararası örgüt tarafından kınandı. İsrail ve ABD ise büyük insan kayıplarına yol açan bu olaylarda suçu Hamas üzerine atmakta ısrar etti.

21. YÜZYILDA KÜRESEL ENFORMASYON AKIŞI: AKIŞ VE KARŞI-AKIŞ

20. yüzyılın son çeyreğini izleyen Batı dışı dünyanın "yükselişi" ve medya ürünlerinde Batı-Doğu istikametinin karşısında Doğu-Batı ve Doğu-Doğu istikametlerinin de güçlenişi, uluslararası iletişim çalışmalarında merkezsizleştirici yeni yaklaşımların geliştirilmesine sebep olmuştur. Hem haber medyasında hem de eğlence sektöründe Doğu Asya, Ortadoğu ve Latin Amerika bölgelerinde son zamanlarda görülen hareketlilik, iletişim çalışmalarının Batısızlaştırılması (*de-Westernizing*; James Curran ve Myung-Jin Park), Amerikansızlaştırılması (*de-Americanizing*; Daya Kishan Thussu) ve uluslararasılaştırılmasına yönelik ilgiyi artırmıştır.

Durumu ister iyimser ister kötümser algılıyor olsunlar çoğu iletişim araştırmacılarının gözünde, "küresel kültür" denince akıllara Batılı ürünlerden başkasını getirmeyen zamanlar artık geride kalmıştır. Medya içeriği üreten ülkelerin sayısı adım adım artarken, bilim dünyasında da küresel kültürün her geçen gün daha da belirginleşen çeşitliliği üzerinde yoğunlukla durulmaktadır. Bunlar arasında Daya Kishan Thussu'nun eski güçlerin kültürel ürünlerini temsil eden *akış* ile yükselen yeni güçlerin kültürel ürünlerini temsil eden *karşı-akış* kavramları, uluslararası iletişim çalışmalarında kendi yerini bulmuştur. Thussu'ya göre, telekomünikasyon endüstrisinde "Batı anlatır, Doğu da dinler" klasik formülü artık geride kalmıştır ve dünya gitgide iletişim alanında

⁸ RT; "'Terrible massacre': Israel kills 59, injures 2,771 Gaza protesters as US embassy opens in Jerusalem"; <https://www.rt.com/news/426617-gaza-protests-embassy-jerusalem/> (Erişim tarihi: 15.12.2019).

gerçek küresel diyebileceğimiz duruma doğru ilerlemektedir. Kısacası, Thussu'nun karşı-akış kavramı, küresel iletişim alışverişini ABD merkezli gelişmiş Batı ülkelerinden geri kalan dünyaya tek yönlü akış olarak tasvir eden daha önceki kuramcılara meydan okumadır. Bununla birlikte, küresel akış ile karşı-akış kavramlarını Batı karşıdır Doğu diyalektiğinin ötesinde kavramak önemlidir (Thussu, 2009, s. 22).

Küreselleşme olgusunun da artık sadece kısmen Amerikanlaşma olduğu uzun zamandır dile getirilen bir husustur (Giddens, 2000, s. 28; Goody, 2010, s. 125). Bundan ziyade, Giddens'in "ters yönlü sömürgeleştirme" dediği eğilim, diğer bir deyişle "Batılı olmayan ülkelerin Batı'daki gelişmeleri etkilemesi" (2000, s. 28), giderek yeni bir dünya gerçekliği olmaya muktedir görünmektedir. İşin ilginç tarafı ise, bu ters yönlü sömürgeleştirme olgusunun Doğulu toplumların "başarı"sından olduğu kadar, deyim yerindeyse, "başarısızlığı"ndan da kaynaklanıyor olmasıdır. Bunun bir taraftan, Çin, Japonya, Güney Kore, Hindistan ve diğer güneydoğu Asya ülkelerinin ileri teknoloji sektörlerinin küresel yönelimli gelişmesi, Latin Amerika'nın (eski sömürgecileri) Portekiz'e ve İspanya'ya televizyon programları ihraç etmesi, diğer taraftan ise ABD güneyinin "Latinleşmesi" ve Avrupa'nın "İslamlaşması" gibi çok örnekleri vardır. Bunlar arasında sayılabilecek Avrupa'nın "İslamlaşması" veya "Araplaşması" denilen olay da Batı'da en büyük sorunlardan biri olarak algılanıp birçok ülkede sağcı eğilimleri tetiklemektedir.

Küresel medya pazarında karşı-akışın başarılı örnekleri olarak Güney ve Doğu Asya'dan Ortadoğu'ya ve Latin Amerika'dan Doğu Avrupa'ya kadar uzanan geniş coğrafyada baş gösteren gelişmeler, 1990'ların sonlarından beri sayısız bilimsel çalışmanın inceleme konusu olmuştur. En sık ele alınanlar arasında Çin ve Hindistan merkezli bilgi teknolojisi, çevrimiçi ve çevrimdışı basın, Bollywood, Güney Kore sineması ve pop kültürü, Japon animasyonu ve bilgisayar oyunları, Latin Amerika televizyon dramaları ve Arap haber kanalları yer almaktadır. Tüm bunlar Batı dışı ülkelerin de uluslararası enformasyon akışında birincil rolleri üstlenebileceğinin çarpıcı örnekleri olarak gösterilebilir.

KÜRESELLEŞEN İLETİŞİM ORTAMINDA ULUSLARARASI HABER KANALLARI

Nasıl 17. yüzyıl Hollanda'nın altın çağı ve 19. yüzyıl İngiltere'nin altın çağı olduysa, hiç kuşkusuz Amerika Birleşik Devletleri 20. yüzyılda dünyadaki toplumsal hayatın ekonomik, siyasi, kültürel ve diğer tüm alanlarının merkezinde bulunmuştur. 1970-80'lerde kültürel emperyalizm kuramının ana konusu ABD'nin haber ve eğlence sektörlerindeki rakipsiz hâkimiyetiydi. Günümüzde ise küreselleşme olgusu büyük oranda bir Amerikanlaşma olarak görülmektedir. Çünkü, "ABD'nin çöküşü" ve "Batı dışı dünyanın yükselişi" gibi kavramlar her geçen gün daha sık kullanılıyor olsa da Çin ve Hindistan gibi devletler başta olmak üzere herhangi bir ülkenin kısa vadede küresel iletişim alanında ABD hâkimiyetini sona erdirebileceğini söylemek zordur.

Bugün eğlenceden (Hollywood, MTV, Disney, Netflix) haber medyasına (CNN, Discovery) ve finans haberlerinden (Bloomberg, Fortune, Wall Street Journal) internet ve sosyal medyaya (Google, YouTube, Facebook, Twitter) kadar tüm alanlarda ABD hâlâ egemenliğini korumaktadır (Thussu, 2015, s. 255). 2017 yılında dünyada en çok satan 20 filmin 19'unun ABD yapımı veya ABD ile ortak yapım olduğu (EAO, 2018, s. 13) ve dünyanın en büyük beş medya holdinginden dördünün (WarnerMedia, Walt Disney Company, News Corp ve Viacom) Amerikan olduğu da bir gerçektir.

ABD kökenli *CNN* (Cable News Network) ise, *BBC World*'in yanında dünyanın en güçlü iki uluslararası yayıncısından biri olmakla birlikte aynı zamanda 24 saat haber yayını fikrini dünyaya sunan ilk televizyon kanalı olmuştur. *CNN*, 1 Haziran 1980'de Amerika Birleşik Devletleri'nin Atlanta kentinde Ted Turner ve onun Turner Broadcasting System şirketi tarafından kurulmuş ve 5 yıl sonra *CNN International* adıyla dünyaya açılmıştır. 1990'ların sonlarında ise kanal, Türkiye'de *CNN Türk* örneğinde olduğu gibi yerel pazarlara yerel dillerde girmeye başlamıştır. *CNN*'in yol göstermesinin ardından, Amerika Birleşik Devletleri'nin iç pazarında *Fox*, *ABC*, *NBC* gibi kanallar ve Avrupa, Ortadoğu ve Asya gibi dünyanın farklı bölgelerinde de *BBC*, *MBC*, *Sky News*, *France 24*, *CCTV* ve *Zee News* gibi televizyon kanalları 24 saat haber yayıncılığına geçmiştir. Böylelikle, *CNN*, 24 saat televizyon haber yayıncılığının önemini göstererek ve olayları anında izleyicilere sunarak, uluslararası haberciliğin doğasını değiştirmiştir. *CNN* dünyada 7/24 haber yayıncılığını başlatmıştır diyebiliriz.

CNN, Tiananmen Meydanı'ndaki öğrenci protestoları, Birinci Körfez Savaşı'nda Irak'ın bombalanması ve Moskova'da Parlamento binasının yakılması gibi olayları haberleştiğiyle birlikte saygın bir haber kaynağı olarak kendi popülerliğini kazanmıştır (McPhail, 2010, s. 252). Özellikle, Birinci Körfez Savaşı *CNN*'in *CNN* olmasını sağlayan bir olay olarak görülür. Savaş sırasında Irak'tan yayın yapan tek haber kanalı olması bir yana, *CNN* Birinci Körfez Savaşı ile dünyaya ilk kez savaşı dakikası dakikasına canlı yayın olarak izletmiştir. Kanalın dünyada otel odalarına kadar giren her yere yayılan doğası, tartışmalı da olsa siyaset ve iletişim bilimlerinde *CNN* etkisi gibi bir kavramın ortaya çıkışına sebep olmuştur. *CNN* etkisi, 24 saatlik haber kanallarının, hükümetler düzeyindekiler de dahil olmak üzere, siyasi karar vericilerin dünya olaylarını algılaması üzerindeki etkisini tanımlamak için ilk zamanlar kullanılmış bir kavramdır.

Gösterdiği bu başarıları *CNN*'e çok sayıda ödül ve övgüler kazandırmıştır. ABD eski Başkanı Jimmy Carter bir keresinde şöyle demişti: “*CNN*, dünya toplumları arasında varolan anlaşma sorunlarının boşluklarını kapatmak için son zamanlardaki herhangi bir girişimden daha fazlasını yaptı” (Thussu, 2000, s. 157). Ancak *CNN*, kendisinin ABD'nin jeopolitik ve ekonomik çıkarlarından uzak olduğunu iddia etmesine rağmen, Amerika dışında yaşayan insanlar tarafından ABD hükümetinin ve Amerikan seçkinlerinin sesi olarak görülmektedir (Thussu, 2000,

s. 158).

2000'lerden sonra *CNN* ABD'nin iç pazarında liderliği başka kanallara kaptırmışsa da, dünyada varlığını hâlâ güçlü bir şekilde sürdürmektedir.

CNN'in resmi sitesinde sunulan bilgilere göre, bugün kanalın ABD dışında dünyada 27 bürosu vardır. Onlardan biri Küba'nın başkenti Havana'da olup, bu ülkede bulunan tek ABD merkezli televizyon kanalıdır. ABD iç pazarında 90 milyon haneye, 890 bin otel odasına ve dünya çapında 384 milyon haneye ulaşım imkanına sahiptir. Uluslararası yayın yapan *CNN International* kanalı farklı coğrafik bölgelere özel olarak hepsi İngilizce yayın yapan beş farklı kanala ayrılmış durumdadır: *CNN International Avrupa/Ortadoğu/Afrika*, *CNN International Asya-Pasifik*, *CNN International Güney Asya*, *CNN International Latin Amerika* ve *CNN International Kuzey Amerika*. 24 saat İspanyolca yayın yapan *CNN en Español* kanalı 1997 yılından beri yayın yapmaktadır. Bunların dışında, şirketin, *CNN Türk* dahil *CNN Indonesia*, *CNNj* (Japonya), *CNN-News18* (Hindistan) ve *CNN Philippines* gibi birçok yerel medya holdingleri ve yayın organlarıyla ortak girişimleri bulunmaktadır⁹.

Uluslararası enformasyon akışının yeni oyuncuları Rusya ile Türkiye ise, emperyal bir geçmişe sahip olmakla beraber, günümüzde önce nüfuz sahibi oldukları bölge üzerinde sonra dünya genelinde itibarını korumanın ve artırmanın gereğini yapmaya çabalayan ülkelerdir. Çok sayıda farklılıklarına rağmen birçok konuda da benzer çizgilere sahiptirler. Bu benzerliklerin başında, Avrupa'nın marjlarında Batı ile Doğu'nun arasında bulunma kaderini paylaşmaları gelmektedir. Deniz fetihleri çağında deniz aşırı diğer kıtalara yayıl(a)mamaları ikisini de Avrasya'ya sıkı sıkıya bağlamıştır. Ancak, en büyük ortak özellik, Rusya ve Türkiye'nin Batı ile ilişkisidir; biri Hristiyan Avrupa karşısında farklı bir dini ve kültürü, diğeri de 1917'den beri farklı bir siyasi ideolojiyi paylaşmasından dolayı zaman zaman Batı ülkelerini karşılarında bulmuşlardır. 21. yüzyılda ise Rusya ve Türkiye, dünyada ekonomik, politik ve sosyo-kültürel entegrasyonun etkili oyuncuları olarak, enformasyon alışverişinde de küresel karşı-akışları sağlamaya yönelik aktif girişimlerde bulunan ülkeler arasındadır.

Bu ülkeler son yıllarda Britanyalı Portland halkla ilişkiler ajansının hazırladığı, en başarılı yumuşak güç uygulayan ülkelerden oluşan *The Soft Power 30* sıralamasına dahil edilmiştir. Türkiye 2015 ve 2017 yıllarında 28. ve 30. sıralarda yer alırken, Rusya 2016, 2017 ve 2018 yıllarında 27., 26. ve 28. sıralara yerleşmiştir¹⁰. Bu durum karşısında, hem Rus hem de Türk uzmanlar kendi hükümetlerinin kamu diplomasisi alanında birçok olumlu gelişmeler katetmiş olmalarına rağmen yine de yeterince başarılı olmadıklarını ve ABD ve Avrupa ülkeleriyle

⁹ CNN Press Room; <http://cnnpressroom.blogs.cnn.com/cnn-fact-sheet/> (Erişim tarihi: 05.01.2020).

¹⁰ 2018 yılının üç lideri İngiltere, Fransa ve Almanya'dır; ayrıca bkz. *The Soft Power 30*; <https://softpower30.com> (Erişim tarihi: 09.10.2019).

karşılaştırıldığında sınırlı bir performans gösterebildiklerini belirtmektedirler.

Çoğu Rus yazarın da itiraf ettiği gibi, Rusya hâlâ önemli derecede yumuşak güç kaynaklarına sahiptir. Ancak, işin doğrusu bu yumuşak gücün hepsi bugünkü başarılarla değil esas olarak Sovyet döneminin mirasına dayanmaktadır (Budayev, 2015; Letnyakov ve Yemelyanova, 2017). Bu kaynakların en etkilisi olan Rus dili, Rusya için Sovyet sonrası bölgede Rus televizyon, sinema ve müzik endüstri ürünlerinin engelsiz yayılımını ve Rus üniversitelerinin bilim ve eğitim açısından çekiciliği gibi imkânları sağlamaktadır. Dünyanın 11 ülkesinde ve bunların ilk beşinde en az %30 olmak üzere, nüfusun en az %5'i Rusça'yı kendi ana dili ya da birinci dili olarak tanımlamaktadır¹¹. Ayrıca, Rusça 10 ülkede en çok konuşulan ikinci dil olup 16 ülkede de en çok konuşulan beş dil arasındadır (UNESCO, 2000, s. 35).

Telekomünikasyon ve sinema ürünleri olsun, iletişim teknolojileri olsun ya da eğitim hizmetleri olsun Rusya'nın kültür ihracatında Rus dilinin önemi küçümsenemez. Zaten, dışarıya satılan Rus filmlerinin dörtte üçünden fazlası Rusça'nın konuşulduğu Ukrayna, Kazakistan ve Beyaz Rusya başta olmak üzere Sovyet sonrası bölgeye yapılmaktadır (EAO, 2016, s. 52). Ancak, geleneksel olarak Rus çizgi filmlerinin dünyada daha büyük bir ilgi uyandırdığı söylenebilir. Bunun günümüzdeki örneği son yıllarda yaygın olarak izlenen "Maşa ile Koca Ayı" çizgi filmidir. Dünyanın dört bir yanından çocukların ilgi ile izlediği "Maşa ile Koca Ayı" bugün 36 farklı dile çevrilmiş olup pek çok ülkede televizyon ekranlarında görülmektedir. 23 Eylül 2019 tarihi itibarıyla YouTube'da çizgi filmin yayınlandığı 15 farklı kanalın toplam izlenme sayısı 55 milyar gibi inanılması zor bir sayıyı geçmiştir. İzlenme sayısı 4 milyarı aşan çok popüler bir bölümü ise (her bir bölüm aşağı yukarı yedi dakika uzunluğundadır) YouTube'da en çok izlenen 28 video içinden dördüncü ve bir müzik klipi olmayan tek video olmuştur¹².

Ülkeye gelen uluslararası öğrenci sayısı bakımından, 2017 yılında Rusya'nın dünyada altıncı sırada yer aldığı görülmektedir. Daha somut bir şekilde ifade etmek gerekirse, ülkede 250 bin yabancı öğrenci yükseköğrenim görmekte, bu sayı ise dünyadaki toplam uluslararası öğrencilerin %4.7'sine karşılık gelmektedir. Ancak, tahmin edilebileceği gibi, bu öğrencilerin büyük kısmını eski Sovyetler Birliği coğrafyasını oluşturan komşu ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Rusya'ya en çok öğrencinin geldiği 10 ülkenin sekizi eski Sovyetler Birliği üyesi olmakla beraber tüm yabancı öğrencilerin %68'i bu bölgeden gelmektedir¹³.

¹¹ RFE/RL; "The World of Russian"; <https://www.rferl.org/a/the-world-of-russian/29984902.html> (Erişim tarihi: 10.10.2019).

¹² Euronews; "Masha and the Bear: Russian duo clock up 55 billion views on YouTube"; https://www.euronews.com/2019/09/20/masha-and-the-bear-russian-duo-clock-up-32-billion-views-on-youtube?fbclid=IwAR0y-L7AKGXXb0Z6IziNkISxl7Q1BaOaNBdmpA_WkeBHaw61Ca9RgANF7Qc (Erişim tarihi: 18.10.2019).

¹³ Kazakistan (65,237), Özbekistan (20,862), Türkmenistan (17,457), Ukrayna (15,263), Tacikistan (14,204), Beyaz Rusya (11,600), Azerbaycan (11,269) ve Kırgızistan (5,523). Ayrıca bkz. The UNESCO Institute for Statistics; <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow#slideoutmenu> (Erişim tarihi: 10.10.2019). The UNESCO Institute for Statistics (UIS.Stat); <http://data.uis.unesco.org/#> (Erişim tarihi: 10.10.2019).

Türkiye, yumuşak güç olanakları bakımından bölgesinde ve dünyada giderek güçlenmektedir. Türkçe iki ülkede en çok konuşulan iki dilden biri ve dört ülkede de ilk beş dil arasında yer almaktadır (UNESCO, 2000, s. 35). Buna ek olarak, Türkiye'nin dünyanın her köşesinden öğrencilere sunduğu eğitim hizmetleri yavaş fakat düzenli bir şekilde Türk dilinin yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır. Ülkeye her yıl binlerce yabancı öğrenci yükseköğrenim için gelirken, Türkiye'nin yurt dışında bulunan iki üniversitesinden¹⁴ de her yıl 500-600 öğrenci Türk dili ve eğitimine sahip olarak mezun olmaktadır. 2017 yılında ülkeye dışarıdan gelen öğrenci sayısına göre Türkiye dünyada on birinci sırada yer almıştır: Türkiye'ye düşen 108 bin yabancı öğrenci dünyadaki toplam yabancı öğrencilerin %2'sini oluşturmaktadır¹⁵. 1990'lardan itibaren yükseköğretim seviyesinde uluslararası öğrencilerin küresel akışına aktif bir şekilde kucak açan Türkiye, gelecek yıllarda şu anda bulunduğu düzeyin çok üstüne çıkmakta iddialıdır. Türkiye kendi etki alanını bilindiği gibi daha çok Ortadoğu, Balkanlar ve Türk cumhuriyetleri üzerinde yoğunlaştırmaktadır.

Kültürel ürün üretimi ve ihracatında Türkiye'nin Rusya'ya göre daha güçlü olduğu söylenebilir. 2017 yılında Türkiye 4.9 milyar dolarlık kültürel ürün ihracatı ile Japonya, Güney Kore ve Brezilya gibi küresel Güney'in kültürel ürün ihraç eden devlerini geride bırakarak dünyada 11. sırada yer almıştır¹⁶. Diğer taraftan, Türkiye'nin kültürel ürün ihracatının 4.9 milyar dolara çıktığı 2017 yılında Rusya sadece 483 milyon dolarlık kültürel ürün satışı gerçekleştirmiştir. Ülkelerin toplam ihracatında kültürel ürünlerin payı göz önünde bulundurulduğunda, Avrupa ülkeleri arasında da Türkiye birinci sırada yer almaktadır. 2017 yılında bu rakam Türkiye'de %3.8'dir; ondan sonra %3.5 ile İngiltere gelmektedir¹⁷. Bunun yanında, bir turizm ülkesi olan Türkiye'nin, ülkeyi ziyaret eden turist sayısı bakımından dünyada her yıl ilk ona girdiğini unutmamak gerekir. Örneğin 2019 yılında Dünya Turizm Örgütü verilerine göre Türkiye, 52,5 milyon ziyaretçiyle dünyada altıncı sırada yer almıştır¹⁸.

Ayrıca, kültürel ürün tüketiminde de Türkiye'nin Rusya'ya göre dışarıya daha az bağımlı olduğu görülmektedir. Örneğin, sinema sektöründe Rusya pazarında yabancı filmlerin payı %76 iken, Türkiye'de %43.5 ile temsil edilmiştir. Satılan bilet sayısına göre 2017 yılında Rusya'da en popüler olan 10 filmin sadece üçü Rus filmleriyken, Türkiye'de tersine 10 filmde yedisini Türk yapımı filmler oluşturmuştur (EAO, 2018). 2018 yılında ise Türkiye'de brüt gişe hasılatına göre en çok

¹⁴ Ahmet Yesevi Üniversitesi (Kazakistan) ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.

¹⁵ The UNESCO Institute for Statistics (UIS.Stat); <http://data.uis.unesco.org/#> (Erişim tarihi: 10.10.2019).

¹⁶ The UNESCO Institute for Statistics (UIS.Stat); <http://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=3629#> (Erişim tarihi: 05.10.2019).

¹⁷ Eurostat; "Culture statistics - international trade in cultural goods"; https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Culture_statistics_-_international_trade_in_cultural_goods (Erişim tarihi: 05.10.2019).

¹⁸ Anadolu Ajansı; "Türkiye en fazla ziyaretçi ağırlayan 6. ülke"; <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-en-fazla-ziyaretci-agirlayan-6-ulke/1730459#> (Erişim tarihi: 26.07.2020).

kazanan 10 filmin sekizini yerli filmler oluştururken, Rusya’da 10 filmin sadece üçü yerli yapımdır¹⁹.

Türk yumuşak gücünün neredeyse bir sembolü haline gelen Türk dizileri ise son yıllarda dünya liderleri arasında kendi yerini bulmuştur ve her geçen gün popülaritesi daha da artmaktadır. 2002 yılından beri televizyon dizileri Türkiye’nin en göz alıcı ihraç ürünlerinden biridir. Bugüne kadar dünyanın 100’den fazla ülkesine yaklaşık 150 Türk dizisi satılırken, yıllık satış tutarının 300 milyon doları aştığı tahmin edilmektedir²⁰. 2016’dan beri Türk dizilerini yayınlayan dünyaca ünlü internet eğlence platformu Netflix, kendisi de 2018’de Türk dizileri yapımına başlamıştır²¹.

Haber yayıncılığı alanında ise Sovyetlerden kalma büyük bir tecrübesi olan Rusya, Türkiye’den tamamen farklı ve daha başarılı bir tablo sergilemektedir. Bu konuda *Sputnik* haber ajansı ve radyosu ile *RT* haber televizyon kanalı Rusya’nın dünyadaki sesleridir. 1929 yılından beri yayın yapan *Rusya’nın Sesi* radyosunun halefi olan *Sputnik*, 2014 yılında faaliyete geçmiştir ve internet siteleri ve radyo yayınlarıyla 30’dan fazla dilde yayınlarını sürdürmektedir.

Uluslararası haberlere Rusya perspektifini sunan *RT* ise, 2005 yılında kurulmuş bir uluslararası televizyon kanalıdır. İngilizce, Arapça ve İspanyolca yayın yapan 7/24 haber kanallarının yanı sıra (sırasıyla Washington, Londra ve Paris’ten yayına çıkan) ABD’ye özel *RT America*, İngiltere’ye özel *RT UK* ve Fransa’ya özel *RT France* kanalları, *RTD* belgesel kanalı, *Ruptly* küresel video haber ajansı ve *RT Deutsch* internet hizmeti olmak üzere birçok dilde ve geniş yelpazede hizmet vermektedir. *RT* yayınlarıyla dünyada 100’den fazla ülkede 700 milyondan fazla izleyiciye ulaşma imkânına sahiptir²². Yıllık 30 milyon dolarlık bütçeyle yayın hayatına başlayan medya kuruluşuna, 2014 yılından beri yıllık 400 milyon dolar ayrılmaktadır²³.

Ipsos araştırma şirketinin 2016 yılında dünyanın 38 ülkesinde yaptığı araştırmaya göre, *RT*’yi her hafta 70 milyon ve her gün 35 milyon insanın izlediği tespit edilmiştir. Kanal, Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Avrupa’da en popüler beş uluslararası haber kanalı arasında yer almıştır (*Rossiyskaya Gazeta*, 10 Mart 2016). 2018 yılında ise *RT*’nin haftalık izleyici sayısı 47 ülkede 100

¹⁹ Box Office Mojo; <https://www.boxofficemojo.com/intl/> (Erişim tarihi: 05.10.2019).

²⁰ The New York Times; “What a TV Series Tells Us About Erdogan’s Turkey”; <https://www.nytimes.com/2017/05/14/opinion/erdogan-tv-show-turkey.html?action=click&module=RelatedCoverage&pgtype=Article®ion=Footer> (Erişim tarihi: 13.10.2019).

²¹ The New York Times; “Can Netflix Take Turkey’s TV Dramas to the World?”; <https://www.nytimes.com/2018/12/27/arts/television/turkish-tv-netflix-the-protector.html?searchResultPosition=1> (Erişim tarihi: 13.10.2019).

²² RIA Novosti; “Telekanal RT stal dostupen bolee 700 mln zriteley po vsemu miru”; <https://ria.ru/20140910/1023506317.html> (Erişim tarihi: 07.10.2019). RT; <https://russian.rt.com/about> (Erişim tarihi: 07.10.2019).

²³ RFE/RL; “Bolşoye preuveličeniye”; <https://www.svoboda.org/a/27256157.html> (Erişim tarihi: 07.10.2019). Otkriytiye Media; “RT i “Rossiya segodnya” raskrili svoj byudjet. Eto poçti \$0.5 mlrd v god”; <https://openmedia.io/news/rt-i-rossiya-segodnya-raskryli-svoj-byudzhnet-eto-pochti-500-mlrd-v-god/> (Erişim tarihi: 07.10.2019).

milyona çıkmıştır; bununla birlikte, kanalı her hafta ABD’de 11 milyon ve Avrupa’nın 15 ülkesinde 43 milyon insan izlemektedir²⁴. Üstelik, RT Avrupa kıtasında 35 ülkede yayın imkânı sağlayarak Avrupa’da hizmet veren İngilizce haber kanalları arasında *CNN International* (38 ülkede) ile *BBC World News*’den (37 ülkede) sonra en geniş erişime sahip kanal olmuştur. Böylece *Al Jazeera*, *Euronews*, *Deutsche Welle* ve *Sky News International* gibi kanalları geride bırakmıştır (EAO, 2013, s. 11).

Kanal özellikle internet yayıncılığında dünyanın en popüler haber kaynaklarından birine dönüşmüştür. 2013 yılında YouTube’da bir milyar kez izlenime ulaşan tarihteki ilk haber kanalı olmuştur. Bugün ise RT’nin tüm YouTube hesaplarındaki toplam izlenme sayısı 9 milyarı aşarak CNN ile BBC’yi çok geride bırakmıştır²⁵. Anglosakson olmayan haber kanalları arasında internet sitesine başvuran ziyaretçi sayısı bakımından da lider konumdadır. RT’nin tüm internet sitelerinin aylık ziyaretçi sayısı Temmuz 2019’da 176 milyon iken, *Al Jazeera*’nın 35.6 milyon, *DW*’nin 28.8 milyon, *Euronews*’un 17.3 milyon ve *France 24*’ün 13.8 milyon olmuştur. Ayrıca, *Al Jazeera*, *Al Arabiya*, *CNN*, *BBC*, *Euronews*, *France 24*, *TeleSur* dahil tüm uluslararası televizyon kanallarının Arapça ve İspanyolca internet siteleri arasında izleyici sayısı bakımından birinci sıradadır²⁶.

Rusya hakkında yurt dışında olumlu imaj oluşturma amacıyla kurulan kanal, esas olarak Rusya’nın iç olaylarından daha çok dış olaylar hakkında haberler yapmaktadır ve Rusya’nın kendisini çok az anlatıp diğer ülkelerdeki olaylar üzerinde yoğunlaşmaktadır (Granatova, 2011; Mityayeva, 2012). Kısacası, RT’nin yayın politikası bir cümleyle şöyle açıklanabilir: “Çok kutuplu dünya fikrinin ve egemen değerlerin teşvik edilmesi, Avrupa ile ABD’nin hegemonya iddialarının eleştirisi ve dünyada “Rusofobi”nin teşhir edilmesi”²⁷. Alman *Der Tagesspiegel* gazetesi RT’yi, enerji ihracatı ve silah ticareti ile birlikte Rus dış politikasının en etkili aracı olarak belirtmiştir ve “Moskova, CNN ve BBC’ye karşı denge oluşturmak istedi ve onu başardı” ifadelerini kullanmıştır²⁸.

Türkiye’nin küresel sesi olma iddiasıyla yayın hayatına başlayan *TRT World* ise 2015 gibi görece yeni bir tarihte sahneye çıkarak, çok sayıda uluslararası yayıncının mevcut olduğu pazarda kendi izleyici kitlesini daha yeni yeni kazanmaktadır denilebilir. *TRT World*, *TRT* bünyesinde farklı dillerde yayın yapan ondan fazla televizyon kanalından biri olup Türkiye’nin küresel izleyiciye seslenen İngilizce yayın yapan ilk uluslararası haber kanalıdır. 500 kişilik bir ekiple işe başlayan

²⁴ RT; “RT Weekly TV Audience Grows by More Than a Third Over 2 Years; Now 100mn – Ipsos”; <https://www.rt.com/about-us/press-releases/ipsos-market-research-rt/> (Erişim tarihi: 08.10.2019).

²⁵ RT’nin resmi sitelerinden türetilmiştir (Erişim tarihi: 08.10.2019).

²⁶ SimilarWeb; <https://www.similarweb.com> (Erişim tarihi: 08.10.2019) ve RT’nin resmi sitelerinden türetilmiştir (Erişim tarihi: 08.10.2019).

²⁷ İno TV; “Le Monde Diplomatique: RT naruşil mejdunarodnoye informatsionnoye ravnovesiye”; <https://russian.rt.com/inotv/2017-04-17/Le-Monde-Diplomatique-RT-narushil> (Erişim tarihi: 08.10.2019).

²⁸ Der Tagesspiegel; “Der Krieg der Bilder”; <https://www.tagesspiegel.de/meinung/internationale-medien-der-krieg-der-bilder/7924162.html> (Erişim tarihi: 08.10.2019).

ve Türkiye dışında Londra ve Washington'da da stüdyoları olan *TRT World*'un bütçesi kamuya kapalı olup kanala ayrılan para net olarak bilinmemektedir. *TRT*'nin çatısı altında kurulan bir kanal olarak, *TRT* bünyesinde yer alan diğer TV kanalları ve radyo istasyonlarıyla birlikte bütçesini toplanan vergiler üzerinden elde etmektedir (Baritci ve Aydeniz, 2019, s. 1562).

“Türkiye'nin ekonomik gelişmişlik düzeyinde dünyanın ilk yirmi ülkesinden biri haline gelmesine rağmen, haber yayıncılığı alanında sesini dünyaya yeterince duyuramaması Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde daha etkin olabilmesinin önündeki en önemli eksikliklerden biriydi” (Devran, 2015, s. 289). *TRT World*'un kurulması ise Türkiye'nin “bir dünya devleti olma, bölgesel ve küresel düzeylerdeki kararlarda etkin söz sahibi olma” (Baritci ve Aydeniz, 2019, s. 1559) yolunda girdiği önemli girişimlerden biridir. Kamu diplomasisi aracı olarak görülebilecek olan bu tür adımlar ülke için küresel enformasyon akışına aktif bir şekilde katılarak, başta kendisini ilk kaynaktan anlatma ve sonra dünya olaylarına Türkiye'nin perspektifini sunma fırsatını verecektir.

TRT World'un yayın politikası veya stratejisi söz konusu olduğunda kanalın üst kademe yöneticileri, mazlumların sesini dünyaya duyurmak olduğunu ve yayın içeriğinin merkezinde insanın bulunduğunu vurgulamıştır. Bununla ilgili *TRT World* Haber Direktörü Fatih Er aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur:

Bizim için haberin içerisinde insan unsurunun olması yeterli. Musul'da, Kuzey Irak'taki yaşanan krizi de insan üzerinden haberleştirdik. Batı'nın bu konuya ne kadar duyarsız olduğunu da yine insan hikâyeleri üzerinden haberleştirdik. Biz insan varsa haber olabileceğine inanıyoruz ve bunu dünyaya duyurmak için de elimizden gelen gayreti gösteriyoruz (Baritci ve Aydeniz, 2019, s. 1566).

TRT World Program Direktörü Resul Serdar Ataş da kanalın haber içeriği ve olaylar karşısındaki pozisyonuyla ilgili olarak yukarıdaki açıklamayı destekler nitelikte şöyle ifadeler kullanmıştır: “Şam'daki bir ölüm kesinlikle Berlin'deki bir ölümden daha az değerli değildir” (Baritci ve Aydeniz, 2019, s. 1566). Kanalın “olumlu değişim için bir katalizör olmak” şeklinde beliren vizyonu da bu anlayışın sembolik bir ifade edilmiştir.

Yayın politikası veya genel olarak dünya görüşü bakımından *TRT World*'un *RT* ile bazı benzer çizgilere sahip olduğu da söylenebilir. Örneğin, kendisini “Batı merkezli televizyon kuruluşlarına karşı emperyal dili kırarak bir televizyon kanalı olarak” (Baritci ve Aydeniz, 2019, s. 1565) karakterize eden *TRT World*, “Bigger Than Five” isimli programıyla Türkiye'nin uzun zamandır dile getirdiği küresel söylemlerinden biri olan “dünya beşten büyüktür” anlayışını ortaya koymaktadır.

Günümüzde *TRT World*'un İngilizce dışında Almanca ve Rusça dillerinde de yayın yapmaya

başlaması, kanalın gitgide genişlediğini göstermektedir.

YÖNTEM

Araştırmada, 2018 Kudüs Olayları'nın *CNN*, *Russia Today (RT)* ve *TRT World*'daki sunumu nicel ve nitel içerik analizi ile incelenmiştir. Çalışmada içerik analizi yönteminin tercih edilmesinin nedeni ise, haber sitelerinde yayınlanan fotoğraflarla birlikte çok sayıdaki haber ve analiz yazılarını, önyargı ve duygulardan arındırarak sistematik ve toplu bir şekilde analiz etmeyi sağlayacak bir yöntem olmasıdır.

İçerik çözümü, bu yöntemin öncülerinden Bernard Berelson tarafından şu şekilde tanımlanmıştır ve şüphesiz bugüne kadar en fazla atıf alan tanımlardan biridir: "İletişimin görünen içeriğinin nesnel, sistematik ve sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniğidir" (Berelson, [1952] 1984, s. 18). John Fiske de Berelson'un tanımına çok yakın anlamda içerik çözümlemesini, "iletilerin açık, aşıkâr içeriğinin nesnel, ölçülebilir ve doğrulanabilir bir açıklamasını yapabilmek amacıyla" başvurulan yöntem biçiminde tanımlamıştır (2003, s. 176).

Uluslararası izleyiciye hitap eden haber televizyon kanalları içinden İngilizce yayın yapan ABD merkezli *CNN International*²⁹, Rusya merkezli *RT (Russia Today)* ve Türkiye merkezli *TRT World* kanallarının internet siteleri seçilmiştir. Bunlar arasında *CNN International* özel sektör ve *RT* ile *TRT World* ilgili devletler tarafından finanse edilen yayın organlarıdır. Bu örneklerin seçilmesinin nedeni, yayın kurumlarından biri (*CNN International*) ele alınan olaylarda doğrudan sorumluluğu olan ABD merkezli, diğerlerinin ise küresel enformasyon akışında Batı hâkimiyetinin en büyük muhaliflerinden biri olarak görülen Rusya (*RT*) ve İsrail'in Filistin'deki politikalarının en sert eleştiricilerinden biri olarak görülen Türkiye (*TRT World*) merkezli olmasıdır. Bunun dışında, seçilen örneklerin, araştırmanın ana konusunu oluşturan küresel enformasyon akışında akış ile karşı-akışın bilinen örnekleri oldukları ve dolayısıyla siyasi yelpazenin farklı taraflarında yer aldıkları da belirtilmelidir.

Çalışmada araştırma için seçilen zaman aralığı 14 Mayıs ile 14 Ağustos 2018 tarihlerini kapsayacak şekilde 3 aylık bir zaman dilimi olarak belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, araştırma süresi, Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği'nin Tel Aviv'den Kudüs'e taşındığı ve aynı zamanda Kudüs'ün İsrail'in başkenti ilan edildiği günü takip eden 3 ayı kapsamaktadır.

Araştırmada ele alınan haber kanallarının internet sitelerinde yayınlanan sadece yazılı metinler ile fotoğraflar inceleme nesnesini oluşturmuştur. Sesli ve görüntülü ya da başka haber türleri ise inceleme dışında tutulmuştur. İncelenecek olan verilere haber sitelerinden tarama yapılarak ulaşılmıştır. Bunun için İngilizce olarak "Kudüs", "Filistin" ve "Gazze" anahtar kelimeleriyle site

²⁹ CNN internet sitesinin uluslararası edisyonu olan CNN International ele alınmıştır.

üzerinden yapılan arama sonucunda bulunan haberler toplanmıştır. Böylelikle, araştırmacı tarafından, konuyla ilgili sitelerde yayınlanan tüm haber ve analiz yazılarına ulaşıldığı düşünülmektedir. İncelenecek haber metinlerinin dili İngilizce'dir.

Verilerin düzenlenmesi ve analiz edilmesi için araştırmanın amacına göre temel ve alt kategoriler saptanarak 25 maddeden oluşan içerik analizi kodlama cetveli oluşturulmuştur. Kodlama cetveli aracılığıyla toplanan veriler SPSS istatistik programına işlenerek çözümlenmiştir.

Bulgular ve Yorum

Araştırmada ele alınan 3 aylık süre içerisinde üç farklı internet sitesinde toplam 313 yazılı haber yayınlanmıştır. Bunlardan 133 haber (%42.5) *RT*'de, 119 haber (%38) *CNN International*'da ve 61 haber (%19.5) de *TRT World*'da yer almıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Haberlerin yayınlandıkları haber sitelerine göre dağılımı

Haber sitesi	Haber sayısı	Yüzde
RT	133	%42.5
CNN International	119	%38
TRT World	61	%19.5
Toplam	313	%100

Haber metinlerinin büyüklüğü ve anlatılan konuların sayısına göre, haberlerde işlenen konular, bir habere en az bir ve en çok üç konu düşecek şekilde hesaplanmıştır. Buna göre, toplam 313 haberde 376 farklı haber konusu tespit edilmiştir. Haber konuları Tablo 2'de görüldüğü gibi, 6 ana kategoride toplanmıştır ve konuların büyük çoğunluğu bu kategorilerin ilk üçü içinde yer almaktadır. Bunlar arasından *Büyükelçiliğin açılışı* konusu, Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği'nin sadece açılış törenini, ona katılan ülke yetkililerini ve konuşmalarını içermektedir. Töreni tarihi bir olay olarak çok önemseyen ABD onu Ortadoğu'da "barış için büyük katkı" olarak dünyaya sunmaya çalışmıştır. Bu nedenle, ABD kökenli bir haber sitesi olan *CNN International*'ın diğer iki haber sitesinden farklı olarak bu konuyu 27 haberle (%19.4) çok daha sık ele alması beklenir bir durumdur.

Tablo 2. Haberlerin konulara göre dağılımı

	RT		CNN International		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çatışma	57	%37.7	59	%42.4	40	%46.5
Politik söylem	70	%46.4	42	%30.2	35	%40.7
Büyükelçiliğin açılışı	9	%6.0	27	%19.4	2	%2.3
Analiz	5	%3.3	4	%2.9	4	%4.7

Toplumsal yaşam	3	%2.0	5	%3.6	2	%2.3
Diğer	7	%4.6	2	%1.4	3	%3.5
Toplam	151	%100	139	%100	86	%100

Tüm haber sitelerinde en çok işlenen “çatışma” ve “politik söylem” ana konularının kendi içlerinde çok sayıda alt kategorileri ya da alt konuları içerdiği belirlenmiştir. Bu iki kategori alt konuları üzerinden tablolaştırılarak detaylı bir şekilde gözden geçirilmiştir. İsraili askerler ile Filistinli protestocular arasındaki çatışmaları konu alan “çatışma” kategorisinin alt konuları Tablo 3’te sıralandığı gibidir.

Tablo 3. Haberlerde “çatışma” başlığı altında işlenen alt konuların haber sitelerine göre dağılımı

	RT		CNN International		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İsrail askerleri saldırıyor	23	%40.4	7	%11.9	9	%22.5
Göstericiler ayaklanıyor	5	%8.8	4	%6.8	0	%0
Karşılıklı çatışma	24	%42.0	25	%42.4	22	%55.0
İsrail-Hamas savaşı	5	%8.8	13	%22.0	9	%22.5
İnsan kaybı	0	%0	10	%16.9	0	%0
Toplam	57	%100	59	%100	40	%100

Bu alt konuların ele alınışına göre haber sitelerinin Kudüs olaylarına ve onların aktörlerine karşı politik yaklaşımları ortaya çıkarılabilir. Tablodaki (1) *İsrail askerleri saldırıyor*, (2) *göstericiler ayaklanıyor* ve (3) *karşılıklı çatışma* alt konuları; İsrail askerleriyle Filistinli göstericiler arasındaki çatışmayı anlatmaktadır. Bununla birlikte, her üç ifade üç farklı bakış açısını temsil etmektedir. Birincisi, İsrail askerlerinin ateşi ve şiddeti sonucunda ölen ve yaralanan Filistinli göstericileri ele alır; burada İsrail askerleri saldırgan ve göstericiler de kurban olarak sunulurlar. Bu konu diğer haber sitelerinden büyük farkla en fazla RT’de (%40.4) ve en az CNN’de (%11.9) işlenmiştir. İkincisi, daha çok göstericilerin ayaklanmasına odaklanır, onların İsrail askerlerine taş ve molotof kokteyli atışlarını anlatır. Bu kategorideki haberlere TRT World tarafından hiç yer verilmezken, RT’de 5 kez (%8.8) ve CNN’de de 4 kez (%6.8) haber yapıldığı saptanmıştır. Üçüncüsü ise, önceki iki konuda anlatılanların her ikisini birden içerir; burada hem İsrail askerleri hem de göstericiler aktif konumdadır. *Karşılıklı çatışma* alt konusu RT’de %42, CNN International’da %42.4 ve TRT World’da da %55 oranıyla her üç haber sitesi tarafından en çok işlenen konu olmuştur.

Dördüncü sırada yer alan *İsrail-Hamas savaşı* alt konusunda, TRT World (%22.5) ile CNN International (%22) RT’nin (%8.8) çok üstüne çıkmıştır. Ancak, bu iki haber sitesinin konuyu ele alış tarzlarında büyük farklılıklar dikkat çekmektedir. TRT World’un herhangi bir tarafa ağırlık

verdiği bariz bir şekilde belirmezken, *CNN*'de ise İsrail-Hamas savaşının anlatımı her zaman “ Hamas vurdu ve İsrail karşılık verdi” şeklinde İsrail lehinedir. Bunun örnekleri aşağıdaki haber başlıklarında görülmektedir:

- *Gazze militanları İsrail'e havan topları ve roketler fırlattı, İsrail hava saldırılarıyla karşılık verdi*³⁰.
- *İsrail, patlayıcı uçurtmalara Gazze vuruşlarıyla karşılık verdi*³¹.
- *Gazze militanları İsrail'e roketler attı, İsrail askeri güçleri hava saldırılarıyla karşılık verdi*³².

Son olarak, *insan kaybı* adını taşıyan beşinci alt konu sadece *CNN International*'da yer alan bir konu türüdür. *CNN International*'ın çatışma başlıklı haberlerinin 10 adedine (%16.9) denk gelen *insan kaybı* alt konusu, İsrail-Filistin sınırında meydana gelen çatışmalarda ölenleri herhangi bir kimlik vermeden anlatma yoludur. Şöyle bir örnek verebiliriz: “Sağlık yetkililerinin bildirdiğine göre, ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşınmasının ardından çıkan çatışmalarda en az 55 kişi hayatını kaybetmiştir”³³. Burada *CNN*'nin, ölenlerin İsrail mi yoksa Filistinli mi ve asker mi yoksa sivil mi olduğunu belirtmeyerek İsrail şiddetini hafifletme yoluna gittiği ve sorumluluğu onlara yüklemekten kaçındığı ileri sürülebilir. Üstelik, uyruk belirtilmediği için bu tür haberler okuyucuların, kayıplar arasında İsraililerin de varolabileceğini düşünmelerine neden olabilir.

Haber sitelerinin her üçünün de en büyük sayıda yer verdikleri aktör olan *göstericiler*, aynı zamanda ele alınış bakımından da en büyük kontrast yaratan gruptur. *RT* ile *TRT World* göstericileri daha çok ezilen ve şiddete maruz kalan taraf olarak sunarken, *CNN International* çoğu durumda İsrail askerleriyle Filistinli göstericileri birbirine eşit derecede zarar verebilecek çatışan taraflar olarak resmetmiştir. *CNN International* haberlerinde çatışmalara ve gösterici kayıplarına büyük oranda yer verse de bunu, göstericilerin lastikler yaktığını, taş ve molotof kokteyli attığını veya Hamas tarafından “kışkırtıldığını” hatırlatmadan yapmamıştır. Diğer iki haber sitesinin haber metinlerinde kurban olarak söz edilen göstericiler *CNN*'de bir tehdit olarak ortaya çıkmaktadır.

³⁰ CNN International; “Gaza militants launch mortars, rockets at Israel, which responds with airstrikes”; <https://edition.cnn.com/2018/05/29/middleeast/gaza-israel-airstrikes-intl/index.html> (Erişim tarihi: 24.05.2020).

³¹ CNN International; “Israel responds to explosive kites with Gaza strikes”; <https://edition.cnn.com/2018/06/18/middleeast/israel-strike-gaza-kites-intl/index.html> (Erişim tarihi: 24.05.2020).

³² CNN International; “Gaza militants fire rockets towards Israel; IDF responds with airstrikes”; <https://edition.cnn.com/2018/06/02/middleeast/israel-gaza-violence/index.html> (Erişim tarihi: 24.05.2020).

³³ CNN International; “Dozens die in Gaza as US Embassy opens in Jerusalem”; https://edition.cnn.com/middleeast/live-news/jerusalem-embassy-gaza-protests/h_d33e5b23f0c8b69c89345254d653b252?sr=twCNN051418undefined1215PMStory (Erişim tarihi: 27.01.2020).

Tablo 4. Haberlerde “politik söylem” başlığı altında işlenen alt konuların haber sitelerine göre dağılımı

	RT		CNN International		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Dünyada siyasi ve toplumsal tepkiler	19	%27.1	15	%35.7	19	%54.3
Politik atışmalar	19	%27.1	19	%45.2	2	%5.7
Olayların uluslararası düzeyde tartışılması/oylanması	10	%14.4	6	%14.3	10	%28.6
Olayların medya ve politikacılar tarafından ele alınışı	19	%27.1	2	%4.8	2	%5.7
Başka ülkelerin elçiliklerini Kudüs'e taşıması	3	%4.3	0	%0	2	%5.7
Toplam	70	%100	42	%100	35	%100

Haber konuları arasında ikinci sırada yer alan “politik söylem” ana konusu da kendi içinde 5 alt kategoriye ayrılmıştır (Tablo 4). Bunlar arasında ilk sırada yer alan *Dünyada siyasi ve toplumsal tepkiler* alt konusu, farklı devletlerin, BM, AB, Amnesty International gibi uluslararası örgütlerin ve sivil aktivistlerin olaylarla ilgili tepki, endişe, çağrı ve kınamalarıyla ilgilidir. ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşınmasının kendisi ve İsrail askerlerinin Filistinli sivillere karşı aşırı şiddet kullanması dünyada büyük çoğunluk tarafından kınandı ve insan kaybına yol açan olaylarda sorumluluk büyük oranda ABD ile İsrail'e yüklendi.

Politik atışmalar alt konusu, adı üstünde bazı dünya siyasetçileri arasında olaylarla ilgili ortaya çıkan politik atışmaları ve siyasilerin karşılıklı görüşmelerini kapsar. Böyle olaylar arasında en çok ses getireni Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu arasında yaşandı. Erdoğan, İsrail'e terör devleti ve protestoculara yaptıklarına da soykırım demişti³⁴. Ayrıca Türkiye, “insanlığa karşı suç” olarak gördükleri Gazze'deki eylemleri yüzünden İsrail'i Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne vereceğini belirtirken, İsrail tarafı ise Türkiye'nin mahkemeye kendisinden daha önce yüzleşeceğini söylemiştir³⁵. Bunun dışında, daha az sert politik tartışmalar bir taraftan ABD'li ve İsraili yetkililer ile diğer taraftan Filistin, İran, İngiltere, Fransa, Belçika, İrlanda gibi ülkelerin ve BM İnsan Hakları Konseyi, AB ve Human Rights Watch gibi uluslararası örgütlerin yetkilileri arasında da söz konusu oldu.

“Politik söylem” başlığının alt konuları arasında en dikkat çeken durum RT'nin bu ana konuya düşen haberlerinin %27.1'inin (19 haber) *olayların medya ve politikacılar tarafından ele alınışı*

³⁴ TRT World; “Turkish president condemns 'humanitarian tragedy' in Gaza”; <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-president-condemns-humanitarian-tragedy-in-gaza-17463> (Erişim tarihi: 02.02.2020).

³⁵ RT; “Turkey vows to bring Israel to ICC over Gaza carnage, Tel Aviv says Ankara will be there first”; <https://www.rt.com/news/427106-turkey-israel-palestine-lawsuit/> (Erişim tarihi: 21.05.2020).

diye adlandırabileceğimiz grupta yer almasıdır (Tablo 4). Bu alt kategoriye giren haberlerde *RT*, 2018 Kudüs olaylarının medya ve politikacılar tarafından nasıl ele alındığını eleştirel bir şekilde yayınlarında işlemiştir. “*ABD medyası, Gazze’deki kan gölü ortasında Kudüs Büyükelçiliği’nin açılışına odaklanıyor*” başlıklı 14 Mayıs günkü yazısında *RT*, aralarında *Fox News*, *CNN* ve *New York Times*’in de bulunduğu Amerikan medyasını, protestocularardan onlarca ölüm yüzüncesi yaralanırken hiçbir şey olmamış gibi elçiliğin açılışına odaklanmakla veya insan ölümlerini kelime seçimleriyle hafifletmekle eleştirmiştir. Örneğin, *Fox News* açıkça görmezden gelirken, *New York Times* “*protestolarda onlarca Filistinli öldü*” diyerek İsrail askerlerinin suçunu yok saymıştır³⁶. *RT*, *CNN*’in de insan kayıplarından daha çok elçiliğin açılış törenine odaklandığını ileri sürdü. Bir diğer haberinde ise Ann Coulter isimli Amerikalı aktivistin Twitter’de büyük tartışma yaratan “*İsrail ordusunun Gazze’de yaptığı gibi biz de ABD-Meksika sınırında göçmenlere ateş açabilir miyiz*”³⁷ dediği sözlerine değinilmiştir.

RT’nin bu konuda eleştirilerine hedef olan sadece Amerikan medyası ve politikacıları değildir. Bunun dışında İngiliz yetkililer ile İngiliz medyası ve göstericilere karşı uydurulan İsrail propagandası ile İsrail yetkililer de haberlere konu olup okuyuculara sunulmuştur. Onlardan bazıları şöyle başlıklarla verilmiştir:

- *Gazze şiddeti: Boris Johnson acil sorudan kaçınmak için Parlamento’dan kaçtı*³⁸ (*RT*, 15 Mayıs 2018).
- *Maskesi düştü: ‘Ölü Filistinlilerin sahte’ videosu İsrail yanlısı propagandayı ortaya çıkardı*³⁹ (*RT*, 17 Mayıs 2018).
- *İsrail askeri güçleri, öldürülen Filistinli doktoru yalan videoyla lekelemeye çalışıyor*⁴⁰ (*RT*, 8 Haziran 2018).

İsrail ile ilişkileri üzerinden *RT* tarafından eleştiriye maruz kalan ülkeler arasında ABD’den sonra en çok İngiltere gelmektedir. Örneğin, İngiliz İşçi Partisi lideri Jeremy Corbyn’in yeterli reaksiyon göstermedikleri veya göstermek istememeleri nedeniyle İngiliz Hükümetini eleştirmesi birkaç habere konu olmuştur. Onlardan birinde Jeremy Corbyn kendi hükümeti dahil Batı ülkelerini “*uluslararası hukuka aykırı olan bu ahlaksızlığı görmezden gelmekle*” suçlamıştır:

³⁶ *RT*; “US media focuses on embassy opening in Jerusalem amid bloodbath in Gaza”; <https://www.rt.com/usa/426674-us-media-gaza-coverage/> (Erişim tarihi: 01.02.2020).

³⁷ *RT*; “Ann Coulter calls for Israel-style border killings in America”; <https://www.rt.com/usa/426819-ann-coulter-shoot-migrants/> (Erişim tarihi: 02.02.2020).

³⁸ *RT*; “Gaza violence: Boris Johnson flees Parliament to avoid urgent question (VIDEO)”; <https://www.rt.com/uk/426813-boris-parliament-gaza-killings/> (Erişim tarihi: 02.02.2020).

³⁹ *RT*; “Debunked: Video of ‘fake dead Palestinians’ exposes pro-Israel propaganda”; <https://www.rt.com/news/427027-fake-hamas-funeral-debunk-propaganda/> (Erişim tarihi: 02.02.2020).

⁴⁰ *RT*; “IDF attempts to smear slain Palestinian medic with inaccurate video”; <https://www.rt.com/news/429207-idf-tweet-razan-al-najjar/> (Erişim tarihi: 02.02.2020).

İsrail-Filistin çatışmasının barışçıl ve adil bir şekilde çözülmesi meselesinde özel bir sorumluluk taşıyan bizim hükümet de dahil, birçok Batılı hükümetin bu çirkin yasadışılığa tepkisi tamamen yetersizdir⁴¹.

Bir başkasında ise Corbyn, “kasıtlı cinayetler yapmakla savaş suçu işliyor” diyerek İsrail askeri güçlerini eleştirmiş ve aynı zamanda Filistin’e de desteklerini bildirmiştir:

Bugün, 1968’de kurulan 100.000 Filistinlinin yaşadığı Al-Baqa’a mülteci kampını ziyaret edeceğim. Bir sonraki İşçi Partisi hükümeti, İsrail-Filistin çatışmasının çözülmesi yolunda atılmış bir adım olarak Filistin’i devlet olarak tanıyacaktı⁴².

İsraili yetkililer arasında ise, protestolarda ölen Filistinlilere yönelik “tıpkı İkinci Dünya Savaşı’nda ölen Naziler gibi hiçbir şey ifade etmezler”⁴³ diyen İsrail Kamu Güvenliği Bakanı Gilad Erdan, “teröristler”⁴⁴ diyen İsrail’in Belçika elçisi Simona Frankel ve “herkes için yeterli mermimiz var”⁴⁵ diyen iktidardaki Likud Partisi’nin üyesi Avi Dichter RT’nin internet sitesinde birer habere konu olmuşlardır.

Bunun dışında, sayısının azlığından dolayı *Diğer* kategorisinde yer verilen ve tablolara yansımayan *İsrail’in yasa dışı işleri* diye adlandırdığımız konu başlığına bir tek RT’de rastlanmıştır. Bu konuya giren üç haberin ikisi İsrail askerlerinin fotoğrafını ve videosunu çekmeyi yasaklayacak yasa tasarısı ve biri de “İsrail askeri güçlerinin Gazze’yi, yeni silah ve teknolojileri için bir laboratuvar ve sergi salonu olarak kullanması”⁴⁶ ile ilgilidir. “Önerilen yasak, İsrail işgalinin ne kadar yanlış olduğunu gösteriyor” sözleriyle betimlediği ilk iki haberinde RT, İsrail askerlerinin Filistinlileri öldürdüğü, dövdüğü, işkence ettiği ve çocukları tutukladığı birkaç video görüntüyü de paylaşmıştır⁴⁷.

Medya ve şiddet ya da medya ve savaş konusu, iletişim araştırmaları alanında sık sık ele alınan

⁴¹ RT; “Gaza ‘slaughter’: UK Government response to Palestinian deaths ‘wholly inadequate’ – Corbyn”; <https://www.rt.com/uk/426872-corbyn-palestine-israel-killings/> (Erişim tarihi: 16.06.2020).

⁴² RT; “Corbyn to accuse Israeli Defense Forces of ‘war crimes’ over Gaza protest killings – report”; <https://www.rt.com/uk/431173-corbyn-israel-war-crimes/> (Erişim tarihi: 16.06.2020).

⁴³ RT; “Like ‘Nazis who died in WWII’: Israeli minister dismisses victims of Gaza protests”; <https://www.rt.com/news/426683-israeli-gaza-death-nazi-hamas/> (Erişim tarihi: 21.05.2020).

⁴⁴ RT; “Belgium summons Israeli envoy after she calls everyone killed in Gaza bloodshed ‘terrorists’”; <https://www.rt.com/news/426917-belgium-summons-israeli-envoy/> (Erişim tarihi: 21.05.2020).

⁴⁵ RT; “IDF have ‘enough bullets for everyone’ – Senior MK from Israeli ruling party after Gaza violence”; <https://www.rt.com/news/426747-israel-bullets-for-everyone/> (Erişim tarihi: 21.05.2020).

⁴⁶ RT; “IDF uses Gaza as a lab and showroom for new weapons and tech it plans to sell – report”; <https://www.rt.com/news/431836-idf-gaza-test-weapons/> (Erişim tarihi: 07.02.2020).

⁴⁷ RT; “Nothing to hide? Israel considers ban on filming IDF soldiers, 5yr jail terms for offenders”; <https://www.rt.com/news/428033-idf-filming-ban-bill-israel/> (Erişim tarihi: 07.02.2020). RT; “Proposed ban on filming IDF shows how wrong Israeli occupation is, campaigner tells RT”; <https://www.rt.com/news/428137-ban-filming-idf-occupation/> (Erişim tarihi: 07.02.2020).

konulardan biridir. İnsan hayatı, çatışmalı kriz olayları sırasında her zaman dünya kamuoyunun ve medya mensuplarının ilgi merkezinde bulunur. 2018 Kudüs olaylarının da aşırı şiddet ve çok sayıda insan kaybına yol açması insanları endişeye düşüren bir husus olmuştur. Bu nedenle şiddet olaylarının, daha doğrusu İsraili askerler tarafından şiddete maruz kalanların haber sitelerindeki sunuluşuna da burada mutlaka bakılması gerekmektedir. Ele alınan haber siteleri, tüm haberlerinde *olaylardan olumsuz etkilenenler*'den söz etme sıklığına göre karşılaştırılmıştır. *Olaylardan olumsuz etkilenenler* araştırma sorusu, bir taraftan kimlerin İsrail askerlerinden yaralanma, ölme veya tutuklanma yoluyla olumsuz etkilendiğini, diğer taraftan da araştırmada ele alınan üç haber sitesinin tüm haberlerinde bu olumsuz etkilenenlerden söz etme sıklığını ortaya çıkarmayı mümkün kılmıştır. Tablo 5, *RT*, *CNN International* ve *TRT World*'un tüm haberlerinde İsrail askerlerinden olumsuz etkilenen insanlardan söz etme oranını sergilemektedir.

Tablo 5. Tüm haberlerde İsrail askerlerinden olumsuz etkilenen insanlardan söz etme sıklığı

Olumsuz etkilenenler	RT		CNN International		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Filistinliler	91	%68.4	44	%37	49	%80.3
(kimliksiz) İnsan	0	%0	21	%17.6	1	%1.6
Doktorlar	6	%4.5	2	%1.7	4	%6.6
Gazeteciler	3	%2.3	0	%0	0	%0
Söz edilmemiş	33	%24.8	52	%43.7	7	%11.5
Toplam	133	%100	119	%100	61	%100

Tarihte de çok örneğine rastlandığı gibi bir saldırganı korumaya çalışan herhangi biri kural olarak onun şiddetini görmezden gelmeye ya da onlara bahane üretmeye girişir. Bu mantığa göre ABD merkezli bir medya kuruluşu olan *CNN'in*, İsrail askerlerinin ateşinden etkilenenleri kendi haberlerinde en aza indirmeye çalışması gerekir. Elde edilen bulgular da bunu doğrulamaktadır. Tablo 5'ten *CNN International*'ın İsrail askerlerinin davranışından olumsuz etkilenen insanlardan söz etme bakımından diğer haber sitelerinden büyük ölçüde ayrıldığını görebiliriz. İlk başta, *CNN International* haberlerinin yarısına yakınında (%43.7) herhangi bir insan kaybindan söz etmemiştir ve bu *RT* (%24.8) ile *TRT World*'ünün (%11.5) çok üstündedir. Üstelik, *CNN International* haberlerinin %17.6'sını (21 haber) hiçbir kimlik belirtmeden “*şu kadar insan öldü*” şeklinde vermeyi tercih etmiştir. Sonuç itibarıyla *CNN*, tüm haberlerinin sadece %37'sinde Filistinli kayıplarından söz etmiş olup bu oran *RT* (%68.4) ve *TRT World*'un (%80.3) bu konudaki rakamlarıyla karşılaştırılabilecek düzeyde değildir. Ayrıca, *CNN* sağlık hizmetlileri arasında olumsuz etkilenenleri en az dile getirmiştir. *RT* ise gazetecilerin karşılaştığı zorluklardan ve onların görevleri sırasında yaralanmalarından söz eden tek kaynak olmuştur. Gazetecilerin görevlerini yerine getirirken baskıya veya şiddete uğraması buldukları ülkenin demokratiklik göstergelerine büyük zararı dokunduğu için, *RT*'nin bu tür haberleri kuşkusuz İsrail'in ve onu destekleyen ABD'nin lehine değildir.

Haberlerde Fotoğraf Kullanımına İlişkin Bulgular

Görsel öge, haberin inandırıcılığını kuvvetlendiren ve okuyucuya metinde anlatılanları zihninde canlandırabilmesini mümkün kılan en önemli unsurdur. Fotoğrafın, haberin destekleyici, açıklayıcı, ilgi çekici ve yazıyı estetik açıdan bütünleyici unsuru olmasının yanı sıra aynı zamanda bir yorum olması (Vural, 1997, s. 65), haber kaynaklarının karşılaştırılmasında iyi bir araç olabilir. Haberde sunulan fotoğraflar, yayıncının olayla ilgili görsel yorumundan başka bir şey değildir. Üstelik fotoğraf, haber adı altında okurlara sunulan “bilgi paketi”nin sadece bir parçasıdır ve haber başlığı ve metni gibi unsurlarla birlikte bütün bir anlam oluşturur.

Bu çalışmada elde edilen tüm fotoğraflar, anlattıkları görsel konularına göre “Büyükelçiliğin açılışı”, “çatışma”, “politik görüşmeler” ve “toplumsal eylemler” gibi birkaç konu altında birleştirilmiştir. Bunların yarısından fazlasını ya da daha detaylı belirtmek gerekirse, *RT*'de %56'sını, *CNN International*'da %63'ünü ve *TRT World*'da %59'unu “çatışma” konulu fotoğraflar oluşturmuştur. Aynı şekilde, “çatışma” konusu yayıncılar açısından da kaçınılmaz olarak yoruma en açık konu türü olmuştur. Görüntü analizi sadece “çatışma” konulu fotoğraflar için gerçekleştirilmiş olup çatışmalarla ilgisi olan tüm fotoğrafları içeriksel özelliklerine göre birkaç alt kategoriye ayırma yoluna gidilmiştir. Sonuçlar Tablo 6'da sunulmaktadır. Çatışma konusu kendi başına büyük ve çok yanlılık içerebilecek bir konu olduğu için onu görselleştirmenin de birçok yolu ve yaklaşımı olabilmektedir.

Tablo 6. “Çatışma” konulu fotoğrafların alt kategorilere göre dağılımı

	RT		CNN International		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Genel olarak gösteriler	44	%43.1	34	%41	34	%49.3
Sahada yaralı ve ölü	29	%28.4	7	%8.4	11	%16
Gösterici atışları	5	%4.9	12	%14.5	4	%5.8
Şehir üstünde yükselen duman	2	%2	12	%14.5	7	%10.1
Kayıplara ağlayanlar ve cenaze	4	%3.9	3	%3.6	6	%8.7
İsrail askerleri	9	%8.9	2	%2.4	2	%2.9
Hastanede yaralı	4	%3.9	6	%7.2	2	%2.9
Gökte füzeler uçuyor	0	%0	7	%8.4	0	%0
Askeri araç	5	%4.9	0	%0	1	%1.4
Harabeler	0	%0	0	%0	2	%2.9
Toplam	102	%100	83	%100	69	%100

Tablo 6'da sıralandığı gibi doğrudan çatışmaları ve onun neticelerini sergileyen fotoğraflar aralarında anlaşılır farkları olan alt kategorilere ayrılmıştır. Doğal olarak en fazla fotoğrafa konu olan ilk üç kategori protestolarla doğrudan ilgili olup, semantik içeriği bakımından kendilerine özgü özellikleri vardır. İlk kategoriyi oluşturan *genel olarak gösteriler*, her üç sitede de “çatışma”

konulu fotoğrafların yarısına yakını oluşturmaktadır. Bu kategorideki fotoğraflar sahada hem tek tek hem de kalabalık halinde göstericileri, İsrail'in göstericilere gökten yağın gaz atışlarını ve siyah duman dolu protesto sahnelerini canlandırmaktadır. İkinci sıradaki *sahada yaralı ve ölü* ile üçüncü sıradaki *gösterici atışları* ise, bir yandan yakından ve bariz görülen yaralanan ve ölen göstericileri, diğer yandan da taş ve yanık lastik gibi şeyleri fırlatan göstericileri sunmaktadır.

Görsel 1. Filistinli göstericiler, RT, 8 Haziran 2018

Sahada yaralı ve ölü göstericileri, başka bir deyişle belki de olayların en etkileyici ve hüznü sahnelerini sunmada RT %28.4'lük bir oranla diğer haber sitelerini önemli ölçüde geçmiştir. Kuşkusuz, protestoların kendisini resmetmek ile Görsel 1'deki gibi bu protestolardan etkilenenleri resmetmek arasında önemli fark vardır. Bu, en azından okurların protestoya katılanlarla empati kurmalarını mümkün kılmaktadır. Bu tarz fotoğrafları görüntülemeye TRT World %16'lık oran ile ikinci sıraya yerleşmişken, CNN International %8.4 ile yaralananları en az gözler önüne seren taraf olmuştur.

Görsel 2. Gösterici atışlarını resmeden fotoğraflar, CNN, 14-16 Mayıs 2018

Buna karşın, *gösterici atışları* kategorisine giren fotoğrafların ise CNN International'da %14.5 ile

çok daha fazla olduğu görülmüştür. *RT* ile *TRT World*'un bu kategorideki fotoğrafları kullanma oranları sırasıyla %4.9 ve %5.8 iken, buradaki yüzde onluk farka belki de büyük önem atfedilmeyebilirdi. Ancak protestocuları tehdit olarak resmeden *CNN*'in önceki bulguları ışığında düşünüldüğünde, onlarla uyum gösteren bu veriler de kaçınılmaz olarak göze çarpmaktadır. Sözgelimi, *CNN*'in “Görüntü: Protestocular Beytullahim’de İsrail güçleriyle çatıştı”⁴⁸ başlıklı 15 Mayıs tarihli haberinde çatışmaların resmedildiği dört fotoğrafın hepsi de göstericilerin İsrail askerlerine bir şeyler atarken çekilen görüntülerden oluşmaktadır. *CNN International*'ın haberlerinden *gösterici atışları* kategorisine giren fotoğraflara örnekler Görsel 2’de sunulmuştur. Aynı şekilde, *gökte füzeler uçuyor* kategorisi sadece *CNN* (%8.4) için oluşturulmuş olup, füze ve yangın çıkaran uçurtmaların fotoğraflarıdır ve sadece Filistinliler tarafından gelenleri resmetmişlerdir.

Görsel 3. “Kayıplara ağlayanlar ve cenaze” ile “harabeler” kategorilerine giren görüntüler, TRT World, 2 Haziran ve 14 Temmuz 2018

“Çatışma” konulu fotoğrafların alt kategorilere ayrıldığı tabloda *TRT World*'un diğerlerinden ayrıştığı bazı noktalar da bulunmaktadır. Bu noktalar, aradaki fark çok büyük olmasa da *TRT World*'un diğer haber sitelerinden farkını ortaya koyması bakımından önem kazanmaktadır. Bu da onun insanı merkeze alan yayıncılığı olarak adlandırılabilir. Eğer *TRT World*, *kayıplara ağlayanlar ve cenaze* kategorisinde %8.7’lik oranla diğer haber sitelerinin üstüne çıkmışsa, *harabeler* kategorisinde 2 haberle (%2.9) de olsa bu tür görüntü paylaşan tek kaynak olmuştur. Dikkat edilirse, Görsel 3’te de görüldüğü gibi biri yakınına kaybeden insanların çektiği acı ve diğeri tahrip edilmiş yaşam alanı olmak üzere bu kategorilerin ikisi de insan trajedisini sembolize etmektedir.

SONUÇ

⁴⁸ CNN International; “Palestinian mourn dead in Gaza as protests continue”; https://edition.cnn.com/middleeast/live-news/gaza-funerals-protests-intl/h_a014660ddcff6c5723123da4ed25e8a9 (Erişim tarihi: 12.02.2020).

Uluslararası haberlerde siyasal yanlılık konusunun ele alındığı bu çalışmada, ABD'nin İsrail'deki büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşıması sonucunda ortaya çıkan olaylar ve bu olayların *CNN International*, *Russia Today* ve *TRT World* kanallarının internet sitelerinde nasıl ele alındığı incelenmiştir. Araştırma bulgularına genel olarak bakıldığında, *CNN*'in İsrail lehine yayıncılık yaptığı ve *RT* ile *TRT World*'un da daha çok Filistin tarafını tuttuğu tespit edilmiştir. Haber konuları ve aktörleriyle ilgili elde edilen verilere göre, *CNN*'in ABD-İsrail yanlısı ve *RT* ile *TRT World*'un da Filistin yanlısı yayın yaptığı aşağıda sunulan bazı bulgularla gösterilebilir.

Büyükelçiliğin açılışı en çok *CNN*'de konu edilmiş olup tüm haberlerinin %19.4'ünü oluşturmuştur. Bu rakam *RT*'de %6 ve *TRT World*'da %2.3 oranlarındadır. İsrail askerlerinin saldırganlığını en az dile getiren haber sitesi %11.9 ile *CNN* olmuştur. *RT*'de bu rakam %40.4 ve *TRT World*'da da %22.5 oranlarındadır. Çatışmaları bazı durumlarda kimlik belirtmeden de “*insan kaybı*” etiketiyle sunmayı tercih eden taraf %16.9'luk oran ile bir tek *CNN* olmuştur. İsrail askerlerinden olumsuz etkilenen, başka bir deyişle yaralanan veya ölen Filistinlileri dile getirmede *CNN* %37 ile diğerlerinin gerisinde kalmıştır. Bu rakam *RT*'de %68.4 ve *TRT World*'da ise %80.3'tür. Olayların ciddiyetini değerlendirmede Batılı siyasetçilerin ve medya mensuplarının “görmezden gelici” ve “ikiyüzlü” davranışlarını haberleştirmede *RT* 19 haberiyle (%27.1) diğer haber sitelerini çok geride bırakmıştır. Bu konuda *CNN* (%4.8) ile *TRT World* (%5.7) sadece ikişer tane haber yapmıştır. *RT*, %2.3'lük (3 haber) oranla İsrail askerlerinin ateşinden etkilenen/yaralanan gazetecileri dile getiren tek haber sitesi olmuştur. Filistinli göstericiler *RT* ile *TRT World*'da istisnasız olarak ezilen ve şiddet gören taraf olarak sunulurken, durumu biraz daha karmaşık bir şekilde aktaran *CNN*'de ise Filistinli göstericiler zarar verebilen ve vermekte olan taraf olarak resmedilmiştir. Bu durum, *CNN*'in İsrail'e yanan uçurtmalar fırlatan Filistinlilerle ilgili haberlerinde ve fotoğraflarında görülmektedir.

Fotoğraf kullanımı ise haber metninde sunulanların bir yansıması olarak yukarıda verilen bulguların görüntülenmiş halidir ve görüntüler, metinde ortaya çıkan bakış açısını olduğu gibi yansıtmıştır. Yine sayısal veriler üzerinden örneklendirmek gerekirse, fotoğraf yayıncılığında *CNN*'in ABD-İsrail yanlısı ve *RT* ile *TRT World*'un Filistin yanlısı yayın yaptığı aşağıda sunulan bulgularla gösterilebilir.

Sahada yaralı ve ölü Filistinlileri gösteren fotoğraflarda *RT* en büyük ve *CNN* de en küçük rakama sahiptir: *RT* 29 fotoğrafla (%28.4), *TRT World* 11 fotoğrafla (%16) ve *CNN* de 7 fotoğrafla (%8.4) bu tür görüntüleri yayınlamışlardır. Filistinli göstericileri bir şeyler fırlatırken resmeden *gösterici atışları* başlıklı fotoğraflarda *CNN* %14.5 oranı ile diğerlerini geçmiştir. Bu oran *TRT World*'da %5.8 ve *RT*'de de %4.9 olarak gerçekleşmiştir. *Kayıplara ağlayanlar ve cenaze* ile *harabeler* başlıklı insani krizi anlatan fotoğrafların en çok *TRT World*'da tercih edildiği ortaya konulmuştur: İki birlikte oransal olarak *TRT World*'da %11.6 iken, *RT*'de %3.9 ve *CNN*'de de %3.6 olarak yer almıştır.

2018 Kudüs olaylarına olan yaklaşımı bakımından *CNN*'in karşısına yerleştirilen *RT* ile *TRT World*'un birçok bakımdan benzerlikleri olsa da, olayları ele alış tarzlarında kuşkusuz kendilerine özgü özellikleri de vardır. Bu özellikler arasında en göze çarpanı iki haber sitesinin eleştirel yaklaşımlarında görülmüştür. *RT*, eleştirelilik konusunda ele alınan diğer haber sitelerini çok geride bırakmış ve Amerikalı yetkililerin yanında İngiliz ve İsraili yetkilileri de bu insanlık krizine karşı sergiledikleri duruşları ve kullandığı sözlerinden dolayı haberlerinde sorgulamıştır. Bu araştırma kapsamında *RT*'nin “Batılı egemenlerin üstünlüğünü ve itibarını sorgulamak” olarak bilinen yayın politikasını sürdürdüğü görülmektedir. Diğer taraftan, *TRT World*'da bu durumun tersi gözlemlenmiştir. Türkiye Kudüs'ün İsrail'in başkenti ilan edilmesi fikrine en sert tepki gösteren ülkeler arasında yer aldı ve karara karşı düzenlenen kampanyaların merkezinde bulundu. Buna rağmen, Filistin yanlısı habercilik yaptığı tartışılmaz olsa da *TRT World*'un yayınlarının, özellikle *RT* ile karşılaştırıldığında daha eleştirel olduğu söylenemez.

RT ile *TRT World*'un bir başka büyük farklılığı da eleştirilerinin kapsamında gözlemlenmiştir. Başka bir deyişle, *RT*'nin global yayıncılığı karşısında *TRT World*'un daha lokal yoğunluklu yayıncılık yaptığı ve konuya göreli olarak daha spesifik ve yerel yaklaştığı tespit edilmiştir. *RT*'nin göreli “globalliği” ise meseleyi İsrail tarafıyla sınırlı bırakmamasında görülmüştür: Eleştirilerini ABD ve İsrail hükümetleriyle sınırlayan *TRT World*'dan farklı olarak *RT*, bunların yanı sıra İngiltere hükümetini de bolca eleştirmekle beraber, Batılı milletvekilleri, elçiler, aktivistler ve gazetecileri de hedef almıştır.

Özetle, her üç haber sitesinde de bir olayın kendilerine özgü farklı inşaları söz konusu olmuştur. Küresel çapta haber yayıncılığı yapmanın, örneğin turizmciliğe veya film üretmeye kıyasla mutlaka daha farklı ve ciddi sonuçları da vardır. Haber yayıncılığı endüstrisi, dünyada her gün meydana gelen siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelerin nasıl ve ne gibi söylemler aracılığıyla anlaşılması gerektiğini, başka bir deyişle tarih üretimine aktif bir şekilde katılmayı mümkün kılmaktadır. Sonuç olarak, burada tartışılan küresel haber yayıncılığında akış ile karşı-akışın bu ciddi sonuçları, birkaç cümleye sığacak şekilde şöyle kısaca ifade edilebilir: Araştırmada incelenen üç haber sitesinin yayınlarından 2018 Kudüs olaylarıyla ilgili üç farklı hikâye duyduk. Üç hikâye de birbirinden tamamen farklı dünyalar inşa etmektedir. Şimdi, bu üç hikâye arasından sadece *CNN*'nin yayınlarından oluşan bir tanesini duyma şansımız olduğunu düşünelim. Bu durumda sadece *CNN*'in aktardıkları bir gerçeklik olarak karşımızda olacaktır. Dünyada 2018 Kudüs olaylarına benzer ne varsa onların tümüne daha 20 yıl öncesine kadar bu tek bakış açısından bakmaktan başka seçeneğimiz yoktu. Günümüzde ise hem iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle hem de kalkınmakta olan ülkelerin çabalarıyla, tek tip dünyanın giderek parçalanmasına şahit olunmaktadır. Bu yüzden Batı dışı ülkelerin de haber ve onunla birlikte tarih üretimine aktif bir şekilde katılıyor olması, kuşkusuz son zamanların en önemli kültürel gelişmelerinden biridir.

Siyasi, ekonomik ve askeri alanlarla beraber iletişim alanında da Amerika Birleşik Devletleri'nin

hâkimiyeti hala güçlü bir şekilde hissediliyor olsa da günümüz dünyasının geçen yüzyıldan kesinlikle farklı olduğu da ortadadır. Hatta küreselleşen iletişim alanında karşı-akışların çoğalıp çeşitlenmesindeki bu eğilim devam ederse, yakın gelecekte bugüne kıyasla daha çok sesli bir dünyanın ortaya çıkışı beklenebilir.

KAYNAKÇA

Baritci, F. ve Aydeniz, H. (2019). Kamu diplomasisi aracı olarak medya: TRT World örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*. 6(2), 1551-1576.

Berelson, B. (1984). *Content analysis in communication research*. New York: Hafner Press.

Budayev, A. V. (2015). “Myagkaya sila” vo vneşney politike Rossii: İstoki, osobennosti, perspektivi. *Gosudarstvennoye Upravleniye. Elektronny Vestnik*. (48), 189-205.

Devran, Y. (2015). Yeni Türkiye'nin küresel sesi TRT World: Fırsatlar ve güçlükler. *E-journal of Intermedia*. 2(2), 281-294.

European Audiovisual Observatory, (2013). *Television news channels in Europe*. European Audiovisual Observatory.

European Audiovisual Observatory, (2016). *Film production and co-production in Russia, and the export of Russian films abroad*. Strasbourg: European Audiovisual Observatory.

European Audiovisual Observatory, (2018). *Focus 2018. World film market trends*. Paris: Global Rouge.

Fiske, J. (2003). *İletişim çalışmalarına giriş*. (S. İrvan, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Giddens, A. (2000). *Elimizden kaçıp giden dünya*. (O. Akınhay, Çev.). İstanbul: ALFA Basım Yayım Dağıtım.

Goody, J. (2010). *The Eurasian miracle*. Cambridge: Polity Press.

Granatova, Y. V. (2011). Spetsifika formirovaniya pozitivnogo imidja Rossii dlya zarubejnuy auditorii: Sravnitelniy analiz telekanalov “Russia Today” i “Rossiya 1”. *Vestnik Permskogo Universiteta/Politologiya*. 3(15), 66-78.

Letnyakov, D. E. ve Yemelyanova, N. N. (2017). Strategii “myagkoy sili” v postsovetskoy Tsentralnoy Azii: Rossiya vs SŞA, Kitay, İndiya. *Mir Rossii. Sotsiologiya. Etnologiya*. 26(4), 118-142.

McPhail, Th. L. (2010). *Global communication: Theories, stakeholders, and trends*. John Wiley & Sons, Ltd.

Mityayeva, Y. A. (2012). Telekanal “Russia Today” i spetsifika informatsionnogo protivostoyaniya v sotsialnih setyah i blogah. *Dnevnik Altayskoy Şkoly Politicheskih İsledovaniy*. 28, 117-122.

Rossiyskaya Gazeta, (10 Mart 2016). “Popali v Pyatorku”, №49(6917), s. 3.

Thussu, D. K. (2000). *International communication*. Continuity and change. London: Arnold.

Thussu, D. K. (2009). Why internationalize media studies and how? *Internationalizing Media Studies*. D. K. Thussu (Ed.), Routledge.

Thussu, D. K. (2015). Reinventing “many voices”: MacBride and a digital new world information and communication order. *Javnost- The Public*, 22(3), 252-263.

UNDP, (2013). *Human development report 2013. The rise of the south: Human progress in a diverse world*. New York: UNDP.

UNESCO, (2000). *World culture report 2000: Cultural diversity, conflict and pluralism*. Paris.

UNESCO, (2016). *The globalisation of cultural trade: A shift in consumption. International flows of cultural goods and services 2004-2013*. Montreal: UNESCO Institute for Statistics.

Vural, A. M. (1997). *Temel gazetecilik (yayınlanmamış ders notları)*. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilim Fakültesi Basım ve Yayıncılık Bölümü, Eskişehir.

